

Makale Gönderim Tarihi:15.15.2023

Yayına Kabul Tarihi: 25.06.2023

İnceleme Makalesi

KIRIM TATAR TARİHİ KONULU YÜKSEK LİSANS TEZLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME (1988-2022)

Kamelya Tekne*

öz

Doğu Avrupa'daki Türk varlığının ilk akla gelen temsilcilerinden biri olan Kırım Tatarları zaman ve mekân genişliği açısından oldukça kapsamlı bir tarihi zemine sahiptir. Bu olgudan hareketle Kırım Tatar tarihi, kültür ve medeniyeti pek çok araştırma, inceleme ve lisansüstü çalışmanın konusu olmuştur. Çalışmamızda Türkiye'de eğitim veren yükseköğretim kurumları bünyesinde Kırım Tatar tarihine dair çeşitli enstitüler, anabilim dalları ve bilim dalları dâhilinde çalışılmış yüksek lisans tezleri esas alınmış olup tezlerin genel dağılımını ve belirli ölçütlere göre eğilimlerini göstermek amaçlanmıştır. Makalenin sınırlı çerçevesi sebebiyle doktora tezleri hariç tutulmuştur. Ekonometri modelleriyle istatistiğe tutsak bilgi verme yöntemi yerine tezlerin konuları, içerik analizi, disiplinler arası ve literatür özellikleri bakımından değerlendirilmesi tercih edilmiştir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi'nin veri tabanından elde edilen bilgiler doğrultusunda 1988-2022 yılları arasında hazırlanmış yüksek lisans tezleri çalışmamızın çerçevesini oluşturmaktadır. Çalışmamızdan çıkarılacak sonuçların bundan sonraki süreçte Kırım Tatar tarihi üzerine yapılacak olan akademik araştırma ve çalışmalara yol gösteren nitelikte önemli bir kazanım olacağı ön görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kırım, Kırım Tatar, Lisansüstü tezler, Türk dünyası.

A REVIEW ON MASTER'S THESIS ON THE HISTORY OF THE CRIMEAN TATAR (1988-2022)

ABSTRACT

Crimean Tatars, one of the first representatives of the Turkish presence in Eastern Europe, have a very comprehensive historical background in terms of time and space. Based on this phenomenon, the history, culture and civilization of the Crimean Tatars has been the subject of many researches, studies and postgraduate studies. In our study, it is aimed to show the general distribution of theses and their tendencies according to certain criteria, based on master's theses studied in various institutes, departments and disciplines on the history of Crimean Tatar within the higher education institutions providing education in Turkey. Due to the limited framework of the article, doctoral theses are excluded. Instead of the method of imprisoning statistics with econometrics models, it was preferred to evaluate the theses in terms of topics, content analysis, interdisciplinary and literature features. Master's theses prepared between 1988-2022 in line with the information obtained from the database of The Council of Higher Education (CoHE) National Thesis Center constitute the framework of our study. It is foreseen that the results to be drawn from our study will be an important gain that will guide academic research and studies on the history of Crimean Tatar in the next period.

Keywords: Crimea, Crimean Tatar, Master's thesis, Turkic world.

* Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, kamelyatekne@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7635-2326.

Atrf: Tekne, K. (2023). Kırım Tatar Tarihi Konulu Yüksek Lisans Tezleri Üzerine Bir İnceleme (1988-2022). *Kırklareli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Istranca Tarih Araştırmaları Dergisi*. C.1, S.2, 75-89.

Giriş

Kırım, coğrafi konumundan kaynaklanan stratejik önemi ve iktisadi açıdan sahip olduğu zengin kaynakları sebebiyle tarihin seyri içerisinde kimi topluluklar için bir geçiş noktası kimileri için de kalıcı hale geleceklere bir yurt olma özelliği taşımıştır. Çeşitli medeni ve etnik süreçlerden geçen Kırım tarihi söz konusu olduğunda oldukça geniş bir araştırma sahasını kapsayacağı malumdur. Kırım'ın en eski sakinleri İskitler olup yarımadadaki Türk varlığının başlangıcı Hunlar dönemine kadar uzanmaktadır. Bu dönemin devamında, yarımadanın Türkleşmesinde Alanlar, Hazarlar ve Peçeneklerin önemli katkıları ile birlikte X. yüzyılın sonlarından itibaren Kıpçakların varlığı etnik ve kültürel yapının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır (Gözaydın, 1948, s. 20; Bala, 1964, s. 743-744). XIII. yüzyılda teşekkül eden Altın Orda Devleti'ne bağlı ayrıcalıklı bir bölge konumunda olan Kırım bu devletin dağılmasından sonra Hacı Giray'ın hâkimiyetinde 1441 / 1442 yıllarında müstakil bir hanlık kimliğini kazanmıştır (İnalçık 1992, s. 420; Ürekli, 1989, s. 9-11). Giray Hanedanının, Kırım'daki hâkimiyetini tam manasıyla yerleştirmek ve Ceneviz kolonilerini itaat altına almak amacıyla Osmanlı Devleti ile ittifak kurması ve ardından Osmanlı tâbiliğine girmesi ile ortak bir tarihi süreç başlamıştır (İnalçık, 1944, s. 192-193). Nitekim Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra Karadeniz'de hâkim bir konumda bulunmak ve kuzeyden gelmesi muhtemel tehditleri bertaraf etmek amacıyla Amasra, Sinop, Trabzon'dan sonra atılmış olduğu adımlardan biri de 1475'de Kefe'nin zaptı olmuştur (İnalçık, 1944, s. 195). Osmanlı Devleti ile Kırım Hanlığı arasındaki imtiyaz ilişkilerinin tespiti konusunda farklı yorumlar söz konusu olmakla birlikte Kırım Hanlarının XVIII. yüzyılın ikinci yarısına kadar kendi tuğralarını taşıyan sikkeler bastırmaya devam etmesi, diplomatik ilişkilerde bulunabilmesi, Osmanlı padişahlarının fermanlarında hanlara karşı kullandıkları saygılı hitap üslubu dikkate alındığında tâbi statüdeki bir devlet için istisnai özellikler taşıdığı görülmektedir (Smirnov, 2016, s. 201; Fisher, 2009, s. 30). Kaldı ki kimi zaman devletin içinden geçtiği kriz dönemlerinde, Osmanlı hanedanına alternatif arayışları konusunda da Kırım hanlarının gündeme geldiği bilinmektedir (Emecen, 2001, s. 66-67). Anlaşılacağı üzere tarihi gelişmeler, hanlığın imtiyaz sahibi bir statüde olup tâbiyetten ziyade soy ve din birliği olan müttefik bir devlet gibi kabul gördüğünü çağrıştırmaktadır. Kırım Hanlığı, 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı neticesinde imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile bağımsız bir statü kazansa da 1783 yılında Rusya İmparatorluğu tarafından ilhak edilmiş; 1792 Yaş Antlaşması ise bu ilhakı tasdik eden bir mahiyet taşımıştır (Ülküsal, 1983, s. 3-4; Ortaylı, 1999, s. 129). Böylece Altın Orda Devleti'nin çözülüşünden sonra kurulan hanlıkların en uzun ömürlüsü olan Kırım Hanlığı son bulmuştur. Çarlık idaresi altında uygulanan politikalar, zamana yayılan bir biçimde Kırım Tatarlarının (H)Ak Topraklar olarak nitelendirdikleri Osmanlı coğrafyasına göç etmeleri olgusunu da beraberinde getirmiştir (Kırımlı, 2010, s. 12). 1917 Bolşevik Devrimi'nin gerçekleşmesi ile Kırım Tatarları, Hanlık döneminden sonra Numan Çelebi Cihan liderliğinde, kısa bir dönemi kapsamış olsa da, ikinci kez bağımsız bir yönetim (Kırım Halk Cumhuriyeti) kurmuş 1918'de son bulan bu dönemin ardından 1921-1941 yılları arasında Kırım Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (KMSSC) resmi adıyla Sovyetler Birliği'nin bir parçası statüsünde varlığını sürdürmüştür (Ülküsal, 1980, s. 176-177; Fisher, 2009, s. 185). II. Dünya Savaşı yıllarının yıkıcı koşulları Türk dünyasının tamamında olduğu gibi Kırım Tatarlarının da etkilendiği bir süreç olmuştur. Kırım, savaş sırasında Alman işgali altında kalmış ve

Almanların çekilmesinin ardından 18 Mayıs 1944 tarihinde Kırım Tatarları anayurtlarından, belirlenen zorunlu iskân bölgelerine sürgün edildikleri yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur (Fisher, 2009, s. 235-236). Yarımada'daki Kırım Tatar kimliğini ortadan kaldırmaya yönelik bu hareketin gerekçesi olarak II. Dünya Savaşı yıllarında, Alman işgali altında yaşanan süreçte Tatarların Almanlarla işbirliği yaptığı şeklindeki gerçek dışı bir iddiaya dayandırılmıştır (Özcan, 2002, s. 20-21). Kırım Tatarları nezdinde acı neticeler veren bu sürecin ardından Kırım 1954'de Rusya'dan ayrılarak Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin bir parçası haline gelmiş, 1956'dan itibaren anayurda dönüş hakkını elde edebilmek amacıyla girişilen uzun soluklu bir mücadele süreci başlamıştır (Özcan, 2007, s. 28-29; Özcan, 2002, s. 107). Nitekim SSCB Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun 28 Nisan 1956 tarihli kararnamesine göre "Tatar milletine mensup olup daha önceden Kırım'da yaşamış olan vatandaşlar ve aile üyeleri de diğer Sovyetler Birliği vatandaşları gibi iş ve pasaport kanunları hususlarında yürürlükte olan yasalar gereğince Sovyetler Birliği'nin bütün bölgelerinde çalışma ve yerleşme hakkına" sahip olmuşlardır (Özcan, 2002, s. 136-137). Kararnamenin anlamı doğrudan gözetim altında yaşama uygulamasının kalkması olup Kırım Tatarlarının vatanlarına geri dönme hakkını vermemiştir (Kırımoglu, 2004, s. 12). Aynı makamın 5 Eylül 1967 tarihli kararnamesi ile Kırım Tatarlarının haksız yere suçlanarak sürgün edildiği de itiraf edilmiştir (Özcan, 2002, s. 136-137). Elbette anayurda avdet süreci kararnamede belirtildiği kadar kolay gerçekleşmemiştir. İlgili makamlara bireysel ve kolektif dilekçelerin gönderilmesi ve halk temsilcilerinin görüşmeleri, teşebbüs gruplarının oluşumu ve faaliyetleri, samizdat yayınları geri dönüş mücadelesinin aşamalarının birer parçası olmuşlardır (Kırımoglu, 2004, s. 12-14). Sonuç olarak 1950'lerden itibaren anavatana avdet etmek ve aynı zamanda milli haklarını geri kazanmak maksadıyla şekillenmeye başlayan milli hareket 26-30 Haziran 1991 tarihinde Akmesic'te düzenlenen II. Kurultay ile teşkilatlı bir yapıya kavuşmuştur. Kurultay'da alınan kararlar Kırım'da yaşayan Tatarların en yüksek temsil organı olarak Kırım Tatar Milli Meclisi (KTMM) kurulmuştur (Çubarov, 2009, s. 188-189; Asanova&Çubarov, 2009, s. 167-168).

Günümüze gelindiğinde Kırım Cumhuriyeti 16 Mart 2014 tarihinde yapılan ve Kırım Tatarlarının katılmayarak tepkisini gösterdiği sözde bir referandum sonucunda Rusya Federasyonu'na bağlı bir statüde varlığını sürdürmektedir. Bu anlamda Türk dünyasının güncel meselelerinden biri olarak çeşitli disiplinler açısından önemli bir gündem maddesidir.

Yukarıda kısaca izah etmeye çalıştığımız tarihi sürecin belirleyici birtakım özellikleri Kırım Tatarları hakkında Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında lisansüstü çalışmaların çıkış noktası olmuştur. Diğer bir ifade ile Türklüğün ayrılmaz bir parçası olan Kırım'ın ve Kırım Tatarlarının meseleleri Türkiye'deki akademik hayatın da konuları arasında yer almıştır.

Kırım Tatar Tarihi Üzerine Hazırlanmış Tezler ve Değerlendirilmesi

Konusunu Kırım Tatar tarihinden alan yüksek lisans tezleri, odak noktaları olan içeriklere göre Kırım Hanlığı, Osmanlı Devleti – Kırım Hanlığı münasebetleri, Kırım Savaşı, Kırım Tatar göçleri, biyografiler, Kırım Tatar süreli yayınları üzerine temellendirilenler, II.

Dünya Savaşı süreci ve savaş sonrası dönemdeki gelişmeler (sürgün), çağdaş dönemdeki gelişmeler şeklinde sınıflandırılabilir. Ayrıca sanat tarihi alanında hazırlanmış iki, seyahatnamelere yansıyan bilgileri içeren bir adet tez bu sınıflandırmayı tamamlayan çalışmalar olarak kabul edilebilir.

Kırım Tatarlarının siyasi hayatta müstakil devlet yapısına sahip oldukları, klasik dönem tarihinin konularını içeren Kırım Hanlığı ve Osmanlı Kırım'ına dair "Necati Efendi Tarih-i Kırım (Rusya Sefaretnâmesi)", "Osmanlı Devleti ile Kırım Hanlığı Arasındaki İlişkiler (XVI. ve XVII. Yüzyıllar Arası)", "II. Gazi Giray Devrinde Kırım Hanlığı", "Kırım Hanlığının Çöküşü ve Kırım Topraklarının Rus İşgali Altına Girmesi", "Abdülgaffar Kırımî'nin Umdet'ül- Ahbar'ına (Umdet'üt Tevarih) Göre Kırım Tarihi", "XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Kırım'da Siyasi ve Sosyal Hayat", "Şahin Giray Döneminde Kırım (1774-1783)", "Kırım Karasubazar'da Sosyo-Ekonomik Hayat", "67A ve 90 no'lu ve 1017-1022 (1608-1613) Tarihli Kırım Hanlığı Kadiasker Defteri (Tahlil ve Transkripsiyon)", "67A ve 90 Numaralı (Dördüncü Cilt), 1061-1062 Tarihli Kadiasker Defterine Göre Kırım'da Sosyal ve Ekonomik Hayat", "45 no'lu Kırım Kadı Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi", "3a-3b Numaralı, 1648-1679 Kırım Kadiasker Defterlerine Göre Kırım'da Sosyal ve Ekonomik Hayat", "Başlangıcından 1584 Yılına Kadar Kırım-Moskova İlişkileri", "Kırım Hanlığı'nın Kazan Hanlığı İle Siyasi Münasebetleri (1441-1552)", "67A 90 Numaralı (On Dokuzuncu Cilt), 1083-1087 (1672-1676) Tarihli Kadiasker Defterine Göre Kırım'da Sosyal ve Ekonomik Hayat" adlı on beş adet tez çalışması söz konusudur. Bu gruptaki tezlerde daha çok Kırım Hanlığı tarihinin siyasi yapılanması ve ele aldıkları dönemi kapsayan siyasi ilişkiler üzerine değerli bilgiler bulunmaktadır. Özellikle üç asır süren Osmanlı tâbiyetindeki tarihi dönemin detaylarını adı geçen tezlerin geneli üzerinden izlemek mümkündür. Bir anlamda konuların eşgüdümlü bir tarih anlayışı ile ele alındığı söylenebilir. Ayrıca doğrudan Hanlık döneminde tutulan kadiasker defterlerinin kayıtlarına dayanarak çalışılmış olan tezler de mevcuttur. Kadiasker defterlerinin kullanılması Kırım Tatarlarının geçirdiği tarihi süreç (işgal, göç, sürgün gibi) düşünüldüğünde yok olmaktan ya da tahribattan kurtularak günümüze kadar ulaşabilen, yerel ve sosyal tarih alanındaki bilgileri içeren kaynaklar olması bağlamında alana önemli katkılar sağlamıştır. Yine bu grup içerisinde sınıflandırdığımız Abdülgaffar Kırımî'nin Umdet'ül Ahbar'ının çalışıldığı yüksek lisans tezi de Kırım tarihini yerli kaynaklara dayanarak anlatan Türkçe tarih yazma geleneğinin bir parçası olup birinci elden kaynak olması itibarıyla özgün bir yere sahiptir. Çalışma hem telif kısmı hem de metnin transkripsiyonunu içeren bölümler halinde çalışılmıştır.

1853-1856 Osmanlı-Rus Savaşı'nın önemli cephelerinden hatta kritik noktalarından biri de Kırım'dır. Aynı zamanda savaş Kırım Tatarlarının Osmanlı coğrafyasına yapmış oldukları kitlesel göçler açısından belirleyici tarihi süreçlerden biridir. Bu savaşın öncesinde başlayan göçler olduğu gibi savaş sonrasında göç eden Müslüman ve Yahudi Kırımlılar da söz konusudur (Ortaylı, 2003, s. 60). Osmanlı-Rus Savaşı olarak başlayıp bir dünya savaşı haline dönüşen ve tarihe birtakım sıra dışı özellikleriyle geçmiş olan Kırım Savaşı da bu anlamda yüksek lisans tezleri için seçilen konular arasındadır. "Kırım Savaşı", "Takvim-i Vekayi'de Kırım Harbi (1853-1856)", "1853-56 Kırım Savaşı Sırasında Osmanlı-İran Münasebetleri, Osmanlı Devletine Karşı Rus-İran Gizli Antlaşması", "Osmanlı-Rus İlişkileri Çerçevesinde Kırım Savaşı (1853-

1856)", "Kırım Savaşı Sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nun Resmi Söylemi ve Yansımaları", "Kırım Savaşının Lojistiğinde İstanbul'un Yeri", "Avrupalı Savaş Muhabirlerinin Eserlerinde Kırım Savaşı", "Genç Osmanlı Harp Fenni ve Harp Tarihi (Kırım Harbi, 93 Harbi, 1897 Osmanlı-Yunan Harbi) Literatürü", "Ceride-i Havadis Gazetesinin Gözünden 1853-1856 Kırım Savaşı" bu kategorideki çalışmalardır. Başlıklardan da anlaşılacağı üzere savaş, tezlerin içeriği açısından savaşın daha çok Osmanlı Devleti tarihi üzerindeki etkileri, dönemin basın hayatındaki yansımaları ve teknik konular gibi boyutlarıyla ele alınması söz konusudur.

Kırım Tatarlarının göç olgusu ve II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle 18 Mayıs 1944 tarihinde maruz kaldığı sürgün hadisesi çoğu çalışmanın içerisinde kimi zaman doğrudan kimi zaman da dolaylı olarak yer verilen konulardır. Ancak belirleyici tema olarak göç ve sürgün konularının detaylarıyla işlendiği "1853-1863 Yıllarında Kırım'dan Osmanlı Topraklarına Yapılan Göçler", "Kırım Savaşı Sonrası Osmanlı Basınında Kafkasya ve Kırım Göçleri", "Kırım'dan Bursa'ya Göç Eden Muhacirler ve Yerleşme Problemleri (1853-1914)", "II. Dünya Savaşı ve Sonrasında SSCB'deki Türk Göçleri (Ahıska ve Kırım Tatarları)" başlığını taşıyan tezlerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Kırımlı önderlerin ve aydınların biyografisi ekseninde çalışılmış olan tezler ise "Kırımlı Cafer Seydahmed'in Türkiye'deki Yayın Faaliyetleri ve Düşünceleri", "Mustafa Abdülcemil Kırimoğlu (Cemiloğlu): Hayatı ve Fikirleri", "Kırım Tatar Aydınlarından Hasan Sabri Ayvazov (1878-1938)", "1917 Kırım Halk Cumhuriyeti Başkanı Numan Çelebi Cihan (1885-1918): Siyasi Faaliyetleri, Fikirleri ve Eserleri", "Cafer Seydahmed Kırimer'in Emel Mecmuasındaki Yazıları (1930-1939)", "Mustafa Abdülcemil Kırimoğlu ve Kırım Tatarlarının Barışçı Mücadelesi (1944-2015)"¹, "The Awakening of the Crimean Tatar Nationalist Movement under the Leadership of Kırimoğlu" ("Kırım Tatar Milliyetçi Hareketinin Kırimoğlu Liderliğinde Uyanışı"), "Kırım Tatar Aydınlarından Dr. Edige M. Kırimal (1911-1980): Hayatı ve Eserleri" başlıklarını taşımaktadır. Bu gruptaki tezlerde yer verilen şahsiyetlerden Numan Çelebi Cihan, Cafer Seydahmed Kırimer, Edige Kırimal ve Mustafa Abdülcemil Kırimoğlu Kırım Tatar istiklâl davasına hizmet etmiş ve günümüzde M. A. Kırimoğlu'nun şahsında mücadele etmeye devam eden siyasi figürlerdir. Dolayısıyla bu isimlerin biyografileri, Kırım Tatarlarının 1917'deki Bolşevik Devrimi yıllarından günümüze uzanan çizgide devam eden milli meseleleri ile kesişen ve ışık tutan bilgiler içermektedir. Özellikle "Mustafa Abdülcemil Kırimoğlu ve Kırım Tatarlarının Barışçı Mücadelesi (1944-2015)" başlığını taşıyan çalışma M. A. Kırimoğlu'nun biyografisinin yanı sıra faaliyetlerini ve aynı zamanda Kırım Tatarlarına dair meselelerin güncel boyutuyla işlenmesi bakımından ayrıca önem taşımaktadır. Bu kategorideki tezler içerisinde Hasan Sabri Ayvazov ise daha çok yazın hayatında söz sahibi olmuş bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. İsmail Gaspıralı'nın ölümünün ardından Tercüman Gazetesinin başyazarlığında bulunmasının yanı sıra Vatan Hadimi, Hayat, Füyûzat, Millet gibi yayınlardaki sosyo-politik makaleleri ile edebi eserleri vesileleriyle de tanınmış Kırımlı bir aydındır (Yüksel, 2003, s. 428). Ayvazov'un kişisel

¹ Emel Kırim Vakfı Başkanı ve Kırım Tatar Milli Meclisi Türkiye temsilcisi Zafer Karatay tarafından çalışılmıştır. Tez yazarının sahip olduğu Kırım Tatar kimliği ve konumu itibarıyla milli meselelerin aktif savunucusu ve katılımcısı olması, orijinal bilgi ve belgeleri kullanmasını beraberinde getirmiştir. Bu anlamda çalışmasının güncelliği ile beraber özgünlüğü adına da alana büyük katkı sağlamıştır.

hayatı hakkında bilinenlerin çok sınırlı olması, biyografisi üzerine çalışılmış olan tezin önemli bir boşluğu doldurmasını sağlamıştır.

Kaynak kullanımında doğrudan süreli yayınların verileri esas alınarak çalışılmış olan tezler de mevcuttur. “Kırım Tatar Türklerinde Basın (1883-1990)” başlıklı tez çalışması Kırım Tatar basın tarihinin ilk safhasını oluşturan Tercüman gazetesinin yayın hayatına başlamasından tezin tamamlandığı 1990 yılına kadar olan dönemi ele almıştır. Kırım Tatarlarına ait olan hem gazete hem de dergi yayıncılığı hakkında bütüncül bir içeriğe sahip olan bilgiler verilmiştir. Bir başka tez çalışması da “Kırım Mecmuâsı 1-23. Sayıları: Fihrist ve Metinler” dir. Kırım Mecmuası, İstanbul’daki Kırımlılar Cemiyet-i Hayriyesi (sonradan Kırım ve Kazan Cemiyet-i Hayriyesi adıyla anılacak)’nin resmi yayın organı olup bağımsız Kırım için mücadele eden Kırımlı münevverler tarafından yayınlanmış bir dergidir. Aynı zamanda Osmanlı kamuoyunu Kırım’daki gelişmelerden haberdar etmiştir (Kırımlı, 1998, s. 10). Söz konusu tez çalışmasında İstanbul’da yaklaşık bir yıl kadar sürmüş olan yayın hayatı (1918-1919) boyunca yer verdiği makalelerin dizini ile ağırlıklı olarak, Bolşevik Devrimi’nden sonra kurulmuş olan Kırım Halk Cumhuriyeti’ne dair seçilmiş metinlerin aktarımı yapılarak daha çok mecmuanın tanıtımı niteliğindeki bilgileri içermektedir. “Kırım Tatarlarının Emel Dergisindeki Siyasi ve Kültürel Faaliyetlerinin İncelenmesi (1930-1998)” de bu gruptaki tezlerden biridir. Emel’in yayın hayatı 1 Ocak 1930 tarihinde 4 sayfadan ibaret bir hacimde başlamıştır. İlk sayısından itibaren Türkçülük ve milliyetçilik idealini benimseyen yayın anlayışına ilaveten 15 Temmuz 1930 tarihli 14. sayısında “Kırım İstiklâl Davası”nın savunucusu ve yayın organı olacağını ilan etmiştir (Ülküsal, 1999, s. 149-152). Yayın hayatına 1930 yılında Romanya’da (önce Pazarcık daha sonra Köstence) başlayan dergi günümüze uzanan çizgide Türkiye’de Emel Kırım Vakfı’nın yayın organı olarak faaliyetine devam etmektedir. Yayın hayatı zaman zaman kesintiye uğramışsa da Kırım Tatar tarihi, kültürü ve güncel meselelerinin aydınlatılması açısından eşsiz bir kaynaktır. Öyle ki Emel’in içeriğinin zenginliği, Kırım Tatarlarına dair yapılan pek çok çalışmanın atıfta bulunduğu bir temel başvuru yayını niteliğinde olmasını sağlamıştır. Adı geçen tez çalışmasında derginin faaliyetine başlaması, yazar kadrosu, biçim ve içerik yönünden tanıtımı ve 1930-1998 tarihleri arasında yer alan yazılar temalarına göre tasnif edilerek açıklanmıştır. Yine “Bir Tarih Kaynağı Olarak Emel Dergisi” benzer minvalde çalışılmış bir başka tezdur. Rus yayılma siyaseti ile örtüşen bazı yazılar ve derginin 1930-1980 yılları arasındaki dizinine yer verilmiştir. Emel dergisi hakkında yapılan tezlerden birisi de “Perception of Homeland Among Crimean Tatar Diaspora Living in Turkey as Reflected on the Diaspora Journal Emel” (“Kırım Tatarlarının Diaspora Dergisi Emel’de Türkiye’deki Kırım Tatarlarının Anavatan Algısı”) başlığını taşımaktadır. Emel dergisinin Türkiye’de ilk defa yayımlandığı tarih olan 1960 yılından 1994 yılına kadar olan dönem çalışmanın tarihi çerçevesini oluşturmuştur. Böylece derginin Türkiye döneminde diaspora seçkinleri tarafından kaleme alınan gerek makaleler gerekse edebi türler üzerinden diaspora algısı analiz edilmiştir. Başka bir süreli yayına dair “Bolşevik İhtilalinin İlk Yıllarında Kırım’da İslamiyet ve ‘Asrî Müsülmanlık’ Dergisi” adlı tez çalışması oldukça dikkat çekicidir. 1924-1927 tarihlerinde on altı sayı boyunca faaliyet gösteren ‘Asrî Müsülmanlık’ dergisi biçim ve içerik yönünden tanıtıldığı gibi yazar kadrosu, dergideki makalelerin listesi ile daha çok toplumsal içerikli yazıların özetlerine yer verilmiştir. Yayın tarihlerinden de anlaşılacağı üzere Kırım’da Sovyet idaresinin hâkim olduğu dönemde faaliyet göstermesi ve Kırım

Müslümanlarına yönelik dini bir içeriğe sahip olması çalışmayı ilgi çekici kılmaktadır. Dili İngilizce olan “Dâhili ve Harici Diasporanın Yayınlarında Kırım Tatar Milli Hareketi: Lenin Bayrağı, Emel, Dergi” adlı tez çalışması da Kırım Tatar basın tarihine dair üç önemli süreli yayın üzerinden hazırlanmıştır. Kırım Tatar tarihinin Rus Çarlığı ve Sovyetler Birliği dönemindeki tarihi arka planından yola çıkarak Almanlarla olan ilişkiler ve elbette etkileri günümüze kadar devam eden sürgün hadisesinden sonra Kırım Tatar Milli Hareketi’nin dünü ve bugünü hakkında bilgi verilmiştir. Özbekistan’da Lenin Bayrağı gazetesi ile Almanya’da Dergi ve Emel dergisinin yayın hayatına Türkiye’de devam ettiği dönemdeki içeriklerinden yararlanılarak konu kavramsal (anavatan, kolektif hafıza, diaspora, travma, aile, devlet politikaları, etnik gruplar arası ilişkiler) çerçeve zemininde değerlendirilmiştir. Aynı zamanda söz konusu tez çalışmasında yaşanan sürecin şahidi olan gazetecilerle mülakatlar yapılması da çalışmaya disiplinler arası bir yöntem anlayışı özelliği kazandırmıştır. Buna göre bu üç süreli yayının ortak özelliği Kırım dışında yayınlanması ve Kırım Tatar milli hareketine katkı sağlayan fikirleri dile getirmesidir. Kırım Tatarlarının sürgün edildiği bölgelerden biri olan Özbekistan’da yayınlanan Lenin Bayrağı Gazetesinin diğer iki yayına nispeten daha kontrollü (sansür içeren) bir yayın anlayışına sahip olduğunu da belirtmek gerekir. Nitekim 18 Mayıs 1944 tarihinde gerçekleşen sürgün hadisesinden sonra Sovyetler Birliği genelinde Kırım Tatarca yayınlanan ilk gazetedir. Yayın faaliyetinin ilk yirmi yılında “Kırım”, “Kırım Tatar” ve “Kırım Tatarca” tabirlerini kullanmamıştır. Taşkent’te 1 Mayıs 1957’de yayın faaliyetine başlayan gazete, anavatan Kırım’a avdet süreci büyük ölçüde tamamlandıktan sonra “Yeni Dünya” adıyla Kırım’da yayın hayatına devam etmiştir (Magocsi, 2014, s. 130; Celilova, 2017, s. 62). “Rusya Türkleri (Tatar, Başkurt, Kırım Tatarları) ve Rus Basınında II. Meşrutiyet (1908-1909)” adlı tez çalışması, içerisinde Rusya Türklerinin milli basın hayatından seçilen gazeteler olan Vakit (Yanga Vakit), Yulduz, Tercüman gazeteleri ile Rus basınından Rus Sözü (Russkoye Slovo), Moskova Haberleri (Moskovskiye Vedomosti) gazeteleri ve Avrupa Habercisi (Vestnik Yevropı), Dünya (Mir’), Çağdaş Dünya (Sovremenniy Mir’), Rus Düşüncesi (Russkaya Mysl’) dergilerinin perspektifinden II. Meşrutiyet dönemi merkeze alınarak II. Abdülhamit döneminin iç politika konuları ve olaylarının gerek Rusya Türkleri gerekse Ruslar tarafından algılanışını ortaya koyması bakımından önemli değerlendirmelere yer vermiştir. Tez çalışmasında yukarıda adı geçen süreli yayınlardan Kırım özelinde düşünülürse milli matbuat tarihinin başlangıcı kabul edilen ve Türk dünyasına Dilde, Fikirde, İşte Birlik gibi kolektif bir şuur kazandıran Tercüman gazetesinde konuya dair yayımlanan ve 15’i İsmail Gaspıralı’ya ait olan 17 adet yazıdan faydalanıldığı görülmektedir.

Seyyahların Kırım ve Kırım Tatarlarına dair izlenimlerini aktaran bir çalışma olan “Batılı Seyyahlara Göre XIX. Asırda Kırım Türkleri” başlıklı tez Kırım Tatarlarının sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgiler sunarken Kırım’ı şehir tarihi bakımından tanıtan minvaldedir. Bu anlamda Bahçesaray, Kefe, Karasubazar, Kerç, Sudak, Aluşta, Sivastopol (Akyar), Balaklava, Akmesjid (Simferopol), Alupka, Or-kapı (Perekop), Eski Kırım, Yalta, Gözleve, Gurzuf seyyahların hakkında bilgi verdiği şehirler arasında bulunmaktadır.

Temel odak noktası II. Dünya Savaşı ve sonrası dönem olan tezler “Kırım Türklerinin II. Dünya Savaşı’nda Sovyet Ordusundaki Yararlılıkları”, “XX. Yüzyılın İlk Yarisında Kırım

Türkleri ve Sürgünü” dür. Bu tez çalışmaları esasen birbirleriyle iç içe geçmiş bir içeriğe sahiptir. Adı geçen tezlerden ilki Sovyet ordusunda hizmet etmiş ve madalya sahibi Kırım Tatarlarını tespit etmek suretiyle ikinci tezin konusu olan Kırım Tatar sürgününün gerekçesi olarak gösterilen sözde Almanlarla işbirliği iddiasının âdeta haksızlığını vurgulamıştır. Bu kategorideki bir diğer tez “Sürgünden Kırım’ın Rusya Tarafından İlhakına Kırım Türklerinin Sorunları” başlığını taşımakta olup içeriğinde çağdaş döneme dair güncel bilgileri bulmak mümkündür.

Yüksek Lisans tezleri içinde “Cengiz Dağcı’nın Eserlerinde XX. Yüzyıl Kırım Tarihine Dair Yansımalar” başlıklı çalışma Tarih ile Edebiyatın birbirini tamamladığı disiplinler arası bir çalışma olması yönüyle dikkat çekmektedir. Kırmılı yazar Cengiz Dağcı’nın Kırım Tatar tarihinin somut koşullarını anlatan eserlerinden (“Korkunç Yıllar”, “Yurdunu Kaybeden Adam”, “Onlar da İnsandı”, “Ölüm ve Korku Günleri”, “O Topraklar Bizimdi”, “Dönüş”, “Genç Temuçin”, “Badem Dalına Asılı Bebekler”, “Üşüyen Sokak”, “Anneme Mektuplar”, “Benim Gibi Biri”, “Yoldaşlar”, “Biz Beraber Geçtik Bu Yolu”, “Bay Markus Burton’un Köpeği”, “Bay John Marple’in Son Yolculuğu”, “Oy Markus Oy”, “Rüyalarda Ana ve Küçük Alimcan”, “İhtiyar Savaşçı” adlı romanları ile “Yansılar” 1-4, “Ben ve İçimdeki Ben” (Yansılardan Kalan 5), “Regina” adlı hikâyeleri ile “Hatıralarda Cengiz Dağcı”, “Haluk’un Defterinden” ve “Londra Mektupları”) yola çıkılarak Kırım’ın Sovyet dönemi, Kırım Tatar sürgünü ve vatana dönüş mücadeleleri konu edilmiştir. Böylece Kırım Tatar edebiyatının abidevi şahsiyetlerinden bir olan Cengiz Dağcı’nın eserleri perspektifinden yola çıkılarak tarihi gerçeklik üzerinde durulmuştur.

Kırım coğrafyası geçirdiği tarihi merhaleler düşünüldüğünde genel sanat tarihine dair pek çok maddi kültür malzemesini barındıran dolayısıyla da çalışılmayı bekleyen spesifik konuları barındırmaktadır. Kırım Tatarlarının sanat tarihine yönelik olarak iki yüksek lisans tezi tespit edilmiştir. Bunlar “Kırım Hanlarının İmar Faaliyeti ve Mezar Taşları”² ile “Kırım Bahçesaray’daki Türk – İslam Eserlerinde Süsleme” başlıklarını taşımaktadır. Tezlerden ilki Kırım Hanedanına ait tüm mimari eserleri inceleyen bir içeriğe sahiptir. Hanedan mensuplarına ait gerek Kırım’da gerekse Kırım dışında yapılmış ayrıntılı bir araştırmayı ortaya koymaktadır. Bu yönüyle geniş bir saha çalışmasını içermektedir. Hanlara ait kaynaklarda verilen bilgilerden yola çıkılarak günümüze kadar ulaşılmış olan yapılar (saraylar, türbeler, mezar taşları) hakkında detaylı bilgi verilerek görsel malzemenin de kullanıldığı bir içeriğe sahiptir. Adı geçen ikinci tez çalışması Bahçesaray dâhilinde bulunan Türk-İslam eserlerindeki süslemelerin teknik özelliklerini açıklayan ve görsel malzeme ile desteklenmiş bilgiler içermektedir.

Sonuç

Kırım Tatar tarihine yön veren konuların çalışılmış olduğu yüksek lisans tezleri hakkında bir profil oluşturmayı amaçladığımız bu makalede 1988-2022 yılları arasında 2’si sanat tarihi olmak üzere 51 adet tez çalışmasının tamamlandığı tespit edilmiştir. YÖK

² Tezin yazarı olan Nicole Kañçal-Ferrari, doktora çalışmasını da aynı sahada devam ettirmiştir. “Bahçesaray’daki Hansaray’ın Yerleşim Düzeni ve Mimarisi” (2 cilt) adlı tezi tamamladıktan sonra çalışması “Kırım’dan Kalan Miras Hansaray” adıyla kitap olarak da yayımlanmıştır. Kırım Hanlığı’nın merkezi Bahçesaray’daki Hansaray, Osmanlı saray mimarisinin Kırım’daki temsilcisi olup günümüze kadar ayakta kalabilmeyi başarmış bu önemli yapının sanat tarihi yönünden çalışılması alana büyük katkı sağlamıştır.

Ulusal Tez Merkezi'nin veri tabanından edinilen bilgiler doğrultusunda üniversite, enstitü, anabilim dalı ve bilim dalı kategorileri esas alınarak değerlendirilen tez çalışmalarının çoğunluğu Marmara Üniversitesi'nin lisansüstü programlarında çalışılmıştır. Enstitüler bazında ağırlıklı olarak sosyal bilimler enstitüsü bünyesindeki programlarda ve yıllar bazındaki dağılım dikkate alındığında en fazla tez çalışmasının 2014 ve 2017 yıllarında hazırlanmış olduğu görülmektedir.

İçerik bakımından daha çok Kırım Hanlığı dönemine dair konuların çalışıldığı tezlerin bilgi merkezi kabul edilen literatür özelliklerine gelince kaynakların kullanımı ve değerlendirmesi yönüyle, seçilen konunun ihtiva ettiği döneme veya temaya göre arşiv malzemesi, yerli ve yabancı araştırma eserleri, Kırım Tatarlarına ait milli süreli yayınlar ve elektronik kaynaklardan atıflar söz konusudur. Özellikle doğrudan Kırım Hanlığı ve Osmanlı Kırım'ını ele alan tez çalışmalarında arşiv malzemesinin ön planda olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra giriş kısmında veya bir bölüm olarak Kırım Tatar tarihinin genel hatlarının çizildiği tezlerde sıklıkla kullanılan yayınların varlığı söz konusudur. Bu doğrultuda çoğunlukla Halil İnalçık, Mirza Bala, Müstecip Ülküsal, Hakan Kırmı, Alan Fisher gibi yazarların yayınlarına atıfta bulunulmuştur. Kullanılan yabancı dildeki araştırma eserlerinin daha çok Rusça kaynaklar olduğu görülmektedir. Klasik döneme ait bilgilerin söz konusu olduğu durumlarda arşiv malzemesinin ağırlıklı olarak kullanılması gibi otantik tarih dışındaki süreçlerin spesifik anlamda konu edildiği tezlerde ise ağırlıklı olarak milli süreli yayınların önemli ölçüde kaynak vazifesi gördüğünü söylemek mümkündür. Bu noktada kimi zaman doğrudan söz konusu milli süreli yayınlardan birinin tezin konusu olduğu görülmektedir. Ayrıca teknolojinin gelişmesiyle basılı kaynaklarla birlikte elektronik kaynakların kullanımının da yaygınlaştığı görülmektedir.

Kırım Tatar Tarihi Konulu Yüksek Lisans Tezlerinin Listesi

TEZ ADI	ÜNİVERSİTE	ENSTİTÜ/ANABİLİM DALI/BİLİM DALI	DİLİ	TARİH
Kırım Türklerinin II. Dünya Savaşı'nda Sovyet Ordusundaki Yararlılıkları	Marmara Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı	TÜRKÇE	1988
Necati Efendi Tarih-i Kırım (Rusya Sefaretnamesi)	Marmara Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı	TÜRKÇE	1990
Kırım Tatar Türklerinde Basın (1883-1990)	İstanbul Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümü	TÜRKÇE	1990
Kırım Savaşı	Erciyes Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü	TÜRKÇE	1991
1853-1863 Yıllarında Kırım'dan Osmanlı Topraklarına Yapılan Göçler	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü	TÜRKÇE	1994
Osmanlı Devleti ile Kırım Hanlığı Arasındaki İlişkiler (XVI. ve XVII. Yüzyıllar Arası)	Anadolu Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü	TÜRKÇE	1999

Takvim-i Vekayi'de Kırım Harbi (1853-1856)	Atatürk Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı	TÜRKÇE	1999
The Crimean Khanate Under the Reign of Gazi Giray II. (II. Gazi Giray Devrinde Kırım Hanlığı)	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü	İNGİLİZCE	2000
Kırım Mecmuâsı 1-23. Sayıları: Fihrist ve Metinler	Atatürk Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı	TÜRKÇE	2000
1853-56 Kırım Savaşı Sırasında Osmanlı-İran Münasebetleri, Osmanlı Devletine Karşı Rus-İran Gizli Antlaşması	Atatürk Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü	TÜRKÇE	2000
Kırım Hanlığı'nın Çöküşü ve Kırım Topraklarının Rus İşgali Altına Girmesi	İnönü Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Bölümü	TÜRKÇE	2001
Kırım Tatarlarının Emel Dergisindeki Siyasi ve Kültürel Faaliyetlerinin İncelenmesi (1930-1998)	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/Türk Tarihi Anabilim Dalı/Genel Türk Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2003
Abdülgaffar Kırım'ın Umdet'ül -Ahbar'ına (Umdetü't -Tevarih) Göre Kırım Tarihi	Ankara Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Bölümü/Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı	TÜRKÇE	2003
Bolşevik İhtilalinin İlk Yıllarında Kırım'da İslamiyet ve 'Asrî Müslümanlık' Dergisi	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü	TÜRKÇE	2004
XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Kırım'da Siyasi ve Sosyal Hayat	Gazi Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı/Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2004
Şahin Giray Döneminde Kırım (1774-1783)	Selçuk Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü	TÜRKÇE	2005
Osmanlı-Rus İlişkileri Çerçevesinde Kırım Savaşı (1853-1856)	Ankara Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü	TÜRKÇE	2005
Kırımlı Cafer Seydahmed'in Türkiye'deki Yayın Faaliyetleri ve Düşünceleri	Ege Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Türk Dünyası Araştırmaları Anabilim dalı	TÜRKÇE	2006
Kırım Karasubazar'da Sosyo-Ekonomik Hayat	Kırıkkale Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Tarih Anabilim Dalı	TÜRKÇE	2006
Kırım Savaşı'nın Lojistiğinde İstanbul'un Yeri	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/Türk Tarihi Anabilim Dalı//Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2006
Kırım Savaşı Sonrası Osmanlı Basınında Kafkasya ve Kırım Göçleri	Niğde Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/İlköğretim Anabilim Dalı	TÜRKÇE	2007
Bir Tarih Kaynağı Olarak Emel Dergisi	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı	TÜRKÇE	2007
Rusya Türkleri (Tatar, Başkurt, Kırım Tatarları) ve Rus Basınında II. Meşrutiyet (1908-1909)	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/Türk Tarihi Anabilim Dalı//Genel Türk Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2009

Ottoman Official Discourse and Its Reflections During the Crimean War (Kırım Savaşı Sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nun Resmi Söylemi ve Yansımaları)	Boğaziçi Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı/Tarih Eğitimi Bilim Dalı	İNGİLİZCE	2010
67 A ve 90 no'lu ve 1017-1022 (1608-1613) Tarihli Kırım Hanlığı Kadiasker Defteri (Tahvil ve Transkripsiyon)	Sakarya Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı/Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2011
Avrupalı Savaş Muhabirlerinin Eserlerinde Kırım Savaşı	Hacettepe Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı	TÜRKÇE	2012
Perception of Homeland Among Crimean Tatar Diaspora Living in Turkey as Reflected on the Diaspora Journal Emel (Kırım Tatarlarının Diyaspora Dergisi Emel'de Türkiye'deki Kırım Tatarlarının Anavatan Algısı)	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrasya Çalışmaları ABD	İNGİLİZCE	2013
Mustafa Abdülcemil Kırimoğlu (Cemiloğlu): Hayatı ve Fikirleri	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/Türk Tarihi Anabilim Dalı//Genel Türk Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2014
The Crimean Tatar National Movement in the Publications of Inner and Outer Diaspora: Lenin Bayrağı, Emel and Dergi (Dahili ve Harici Diasporanın Yayınlarında Kırım Tatar Milli Hareketi: Lenin Bayrağı, Emel ve Dergi)	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü	İNGİLİZCE	2014
67 A ve 90 Numaralı (Dördüncü Cilt), 1061-1062 Tarihli Kadiasker Defterine Göre Kırım'da Sosyal ve Ekonomik Hayat	Sakarya Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı/Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2014
Kırım'dan Bursa'ya Göç Eden Muhacirler ve Yerleşme Problemleri (1853-1914)	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/Türk Tarihi Anabilim Dalı/Genel Türk Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2014
Genç Osmanlı Harp Fenni ve Harp Tarihi (Kırım Harbi, 93 Harbi, 1897 Osmanlı-Yunan Harbi) Literatürü	Harp Akademileri Komutanlığı	Stratejik Araştırmalar Enstitüsü/Strateji ve Stratejik Araştırmalar Anabilim Dalı	TÜRKÇE	2014
45 no'lu Kırım Kadı Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı/ Tarih Bilim Dalı	TÜRKÇE	2015
Kırım Tatar Aydınlarından Hasan Sabri Ayvazov (1878-1938): Hayatı, Fikirleri ve Eserleri	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/Türk Tarihi Anabilim Dalı/Genel Türk Tarihi Bilim D.	TÜRKÇE	2015
Ceride-i Havadis Gazetesi'nin Gözünden 1853-1856 Kırım Savaşı	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı	TÜRKÇE	2016
II. Dünya Savaşı ve Sonrasında SSCB'deki Türk Göçleri (Ahıska ve Kırım Tatarları)	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/Türk Dünyası Coğrafyası Anabilim Dalı	TÜRKÇE	2016
1917 Kırım Halk Cumhuriyeti Başkanı Numan Çelebi Cihan (1885-1918): Siyasi Faaliyetleri, Fikirleri ve Eserleri	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/Türk Tarihi Anabilim Dalı/Genel Türk Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2016
3a-3b Numaralı, 1648-1679 Kırım Kadiasker Defterlerine Göre Kırım'da Sosyal ve Ekonomik Hayat	Sakarya Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı/Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2016

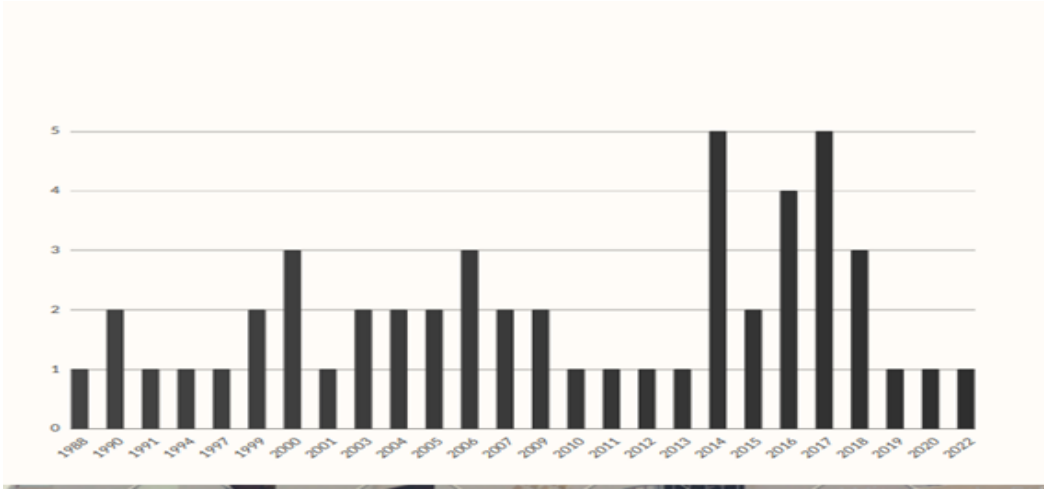
Tekne, Kırım Tatar Tarihi Konulu Yüksek Lisans Tezleri Üzerine Bir İnceleme (1988-2022)

XX. Yüzyılın İlk Yarısında Kırım Türkleri ve Sürgünü	Gazi Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı/Genel Türk Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2017
Cafer Seydahmet Kırimer'in Emel Mecmuasındaki Yazıları (1930-1939)	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/Türk Tarihi Anabilim Dalı/Genel Türk Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2017
Başlangıcından 1584 Yılına Kadar Kırım-Moskova İlişkileri	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı/ Genel Türk Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2017
Kırım Hanlığı'nın Kazan Hanlığı İle Siyasi Münasebetleri (1441-1552)	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı /Genel Türk Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2017
Mustafa Abdülcemil Kırımoglu ve Kırım Tatarlarının Barışçı Mücadelesi (1944-2015)	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/Türk Tarihi Anabilim Dalı/Genel Türk Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2017
67 A 90 Numaralı (On Dokuzuncu Cilt), 1083-1087 (1672-1676) Tarihli Kadıasker Defterine Göre Kırım'da Sosyal ve Ekonomik Hayat	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı/Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2018
Cengiz Dağcı'nın Eserlerinde XX. Yüzyıl Kırım Tarihine Yansımalar	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih Anabilim Dalı	TÜRKÇE	2018
Sürgünden Kırım'ın Rusya Tarafından İlhakına Kırım Türklerinin Sorunları	Kocaeli Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ABD, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı	TÜRKÇE	2018
The Awakening of the Crimean Tatar Nationalist Movement under the Leadership of Kırımoglu (Kırım Tatar Milliyetçi Hareketinin Kırımoglu Liderliğinde Uyanışı)	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	İNGİLİZCE	2019
Kırım Tatar Aydınlarından Dr. Edige M. Kırimal (1911-1980)	Marmara Üniversitesi	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/Türk Tarihi ABD/Genel Türk Tarihi Bilim Dalı	TÜRKÇE	2020
Batılı Seyyahlara Göre XIX. Asırda Kırım Türkleri	Aksaray Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD	TÜRKÇE	2022
SANAT TARİHİ				
Kırım Hanlarının İmar Faaliyeti ve Mezar Taşları	İstanbul Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Sanat Tarihi Anabilim Dalı	TÜRKÇE	1997
Kırım Bahçesaray'daki Türk-İslam Eserlerinde Süsleme	Ege Üniversitesi	Sosyal Bilimler Enstitüsü/Türk Dünyası Araştırmaları Anabilim Dalı/ Türk Sanatı Bilim Dalı	TÜRKÇE	2009

Tezlerin Ünıversitelere Göre Dağılımı

Ünıversite	Sayı
Aksaray Ünıversıtesı	1
Anadolu Ünıversıtesı	1
Ankara Ünıversıtesı	2
Ankara Yıldırım Beyazıt Ünıversıtesı	1
Atatürk Ünıversıtesı	3
Boğaziçi Ünıversıtesı	1
Ege Ünıversıtesı	2
Erciyes Ünıversıtesı	1
Eskişehir Osmangazi Ünıversıtesı	1
Gazi Ünıversıtesı	2
Hacettepe Ünıversıtesı	1
Harp Akademileri Komutanlığı	1
İhsan Doğramacı Bilkent Ünıversıtesı	1
İnönü Ünıversıtesı	1
İstanbul Ünıversıtesı	2
İstanbul Medeniyet Ünıversıtesı	1
Karadeniz Teknik Ünıversıtesı	1
Kırkkale Ünıversıtesı	1
Kocaeli Ünıversıtesı	1
Marmara Ünıversıtesı	15
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ünıversıtesı	2
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ünıversıtesı	1
Niğde Ünıversıtesı	1
Ondokuz Mayıs Ünıversıtesı	1
Ortadoğu Teknik Ünıversıtesı	2
Sakarya Ünıversıtesı	3
Selçuk Ünıversıtesı	1
TOPLAM	51

Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

KAYNAKÇA

- Asanova, D. & Çubarov, E. (2009). 1956-1969 Senelerde QırımTatar Milliy Areketi. Qırım Tarihi. Ed. E. Çubarov. Aqmescit: Tezis Neşriyatı , 167-173.
- Bala, M. (1964). Kırım, İslâm Ansiklopedisi. C. 6, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 741-746.
- Celilova, L. (2017). Kırım Tatar Millî Matbuat Tarihi. Çev. Ö. Küçükmehtemoğlu. İstanbul: Akademi Titiz Yayınları.
- Çubarov, E. (2009). İkinci Qurultay. Qırım Tarihi. Ed. E. Çubarov. Aqmescit: Tezis Neşriyatı, 185-190.
- Emecen, F. M. (2001). Osmanlı Hanedanına Alternatif Arayışlar Üzerine Bazı Örnekler ve Mülâhazalar. İslâm Araştırmaları Dergisi. S. 6, 63-76.
- Fisher, A. (2009). Kırım Tatarları. Çev. E.B. Özbilen. İstanbul: Selenge Yayınevi.
- Gözyayın, E. F. (1948). Kırım. Kırım Türklerinin Yerleşme ve Göçmeleri. İstanbul: Vakıf Matbaası.
- İnalçık, H. (1944). Yeni Vesikalara Göre Kırım Hanlığının Osmanlı Tâbiliğine Girmesi ve Ahidname Meselesi. Ankara: TTK Basımevi.
- İnalçık, H. (1992). Kırım Hanlığı. Türk Dünyası El Kitabı. C. I (Coğrafya-Tarih), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 420-434.
- Kırımlı, H. (1998). Takdim. Gökbayrak Altında Milli Faaliyet. Ankara: Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği.
- Kırımlı, H. (2010). Kırım Tatarlarında Millî Kimlik ve Millî Hareketler (1905-1916), Ankara: TTK Basımevi.
- Kırımoğlu, M. A. (2004). Kırım Tatar Millî Kurtuluş Hareketinin Kısa Tarihi. Ankara: Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği.
- Magocsi, P. R. (2014). This Blessed Land: Crimea and the Crimean Tatars. Toronto/Canada: University of Toronto Press.
- Ortaylı, İ. (2003). Türkiye’de Kırımlı Aydınlar. Sanatı, Tarihi, Edebiyatı ve Musikisiyle Kırım. Ed. O. Aslanapa. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 57-64.

- Ortaylı, İ. (1999). XVIII. Yüzyıl Türk-Rus İlişkileri. Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl (1491-1992). Ankara: TTK Basımevi, 125-134.
- Özcan, K. (2002). Vatana Dönüş. Kırım Türklerinin Sürgünü ve Milli Mücadele Tarihi (1944-1991). İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı.
- Özcan, K. (2007). Sovyet Belgelerinde Kırım Dramı. İstanbul: Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği.
- Smirnov, V.D. (2016). Osmanlı Dönemi Kırım Hanlığı. Çev. D. A. Batur. İstanbul: Selenge Yayınevi.
- Ülküsal, M. (1980). Kırım Türk Tatarları (Dünü, Bugünü, Yarını). İstanbul: Baha Matbaası.
- Ülküsal, M. (1983). Rusya'nın Kırım'ı İlhakının 200. Yılı. Emel. S. 135, 3-11.
- Ülküsal, M. (1999). Kırım Yolunda Bir Ömür Hatıralar. Ankara: Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği.
- Ürekli, M. (1989). Kırım Hanlığının Kuruluşu ve Osmanlı Himâyesinde Yükselişi (1441-1569). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Yüksel, Z. (2003). Kırım Tatar Millî Hareketi ve Hasan Sabri Ayvazov. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'a Armağan. 13, 421-434.